

รำลึกกรอຍปีชาตกาล อาจารย์กรุณา กุศลาลัย

: คุรุภารตวิทยาผู้เปี่ยมกรุณา

รำลึกร้อยปีชาตกาล อาจารย์กรุณา กุศลาสัย : ครูภารตวิทยาผู้เปี่ยมกรุณา

อาจารย์กรุณา กุศลาสัย เกิดในวันที่ 10 พฤษภาคม 2463 เพราะฉะนั้น ในวันเดียวกันของปีนี้ (2563) จึงเป็นวาระครบรอบ ร้อยปีชาตกาลของท่าน

ปกติแล้วในปีที่ผ่านมา มูลนิธิเสรีบูรโกเศศ-นาคะประทีปจะเป็นเจ้าภาพในการจัดงานระลึกถึงอาจารย์ แต่ในปีนี้ซึ่งเป็นปีที่สำคัญมากเป็นพิเศษก็เกิดวิกฤตโรคระบาดโควิดเสียก่อน จึงทำให้การจัดงานรำลึกถึงท่านต้องเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด

ผมได้รับความเมตตาให้เข้าร่วมงานทุกปี เพราะเขาเห็นผมอยู่ในแวดวงที่สนใจด้าน “ภารตวิทยา” หรือความรู้เกี่ยวกับอินเดียซึ่งเป็นสิ่งที่อาจารย์กรุณาให้ความสำคัญมาตลอดชีวิต และผมก็เคารพนับถืออาจารย์กรุณาแม่ไม่เคยได้พบท่านเลย

อีกทั้งครูของผมคืออาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ ก็เคารพอาจารย์กรุณาเป็นอย่างสูง

ที่จริงอาจารย์กรุณา กุศลาสัย เป็นใคร มีความสำคัญแค่ไหน หลายท่านคงทราบดีอยู่ ผมคงไม่ต้องบอกในที่นี้ นอกจากผลงานหนังสือซึ่งช่วยให้เราเข้าใจอินเดียทั้งโบราณและร่วมสมัยได้อย่างดีนั้น ท่านยังเป็นครูสอนภาษาฮินดีคนแรกของไทยอีกด้วย

ผมจึงอยากรำลึกถึงท่านอาจารย์ด้วยประการอันเล็กๆ น้อยๆ ของตัวเอง รวมทั้งสิ่งซึ่งผมได้รับฟังจากผู้ที่ได้พบอาจารย์กรุณาและสิ่งที่ผมรู้สึก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นอาจริยบูชาในโอกาสอันพิเศษนี้

ท่านอาจารย์กรุณามีชีวิตที่ทรหดอดทนอย่างเหลือเชื่อ โดดโผนและผ่านอะไรมาอย่างโชกโชนก็ยากจะประสมเพนแถม แม่ท่านจะ

ผลงานของอาจารย์ก็มีหลายเล่มที่ใช้ชื่อผู้แปลร่วมกัน “กรุณา-เรืองอุไร กุศลาสัย”

อาจารย์เป็นสะพานที่นำเอาความรู้ด้านอินเดีย “ภารตวิทยา” มาสู่สังคมไทยโดยกว้างขวาง เพราะเดิมแม่ภารตวิทยาจะมีผู้สนใจอยู่ก่อนแล้ว เริ่มมาจากความสนพระทัยส่วนพระองค์ของรัชกาลที่หก แต่ก็จำกัดในแวดวงของชนชั้นสูงและมักเป็นไปในทางวรรณคดีหรือเทวตำนาน อันเป็นเรื่องที่คนชั้นสูงสนใจ

งานของอาจารย์กรุณาต่างออกไป ดังมีผู้เสนอมาแล้วว่าที่จริงอาจารย์กรุณาเลือกเพื่อนงานที่แปลหรือเขียน เหมือนอาจารย์มี “सार” หรือรหัสที่อยากจะเสนอต่อสังคมไทยโดยรวม

สิ่งที่อาจารย์เลือกเพ่งไปไม่ได้มีเฉพาะความรู้

ออกไปจากการศึกษาทางภารตวิทยาในยุคก่อนหน้า

อาจารย์เคยไปเป็นตัวแทนเชื่อมสัมพันธ์กับรัฐบาลจีน แต่เมื่อไทยเปลี่ยนนโยบายมาโปรอเมริกัน อาจารย์ก็กลับกลายเป็นนักโทษการเมืองในประเทศตัวเอง ทั้งที่ทำงานให้ชาติบ้านเมืองมานี้แหละ

อาจารย์ใช้ช่วงเวลาที่ติดคุกการเมือง แปล “พบถิ่นอินเดีย” ของท่านยาวทราล เนห์รู ที่นำอัศจรรย์คือ เนห์รูก็เขียนเรื่องนี้ในคุกการเมืองเช่นเดียวกัน และในหนังสือนี้ เนห์รูก็กล่าวถึงอาจารย์กรุณาในสมัยที่ยังเป็นนักศึกษาและได้เขียนจดหมายถึงตาบ่อไปด้วย

ร้องให้ออกจากบ้านอาจารย์กรุณา เพราะตัวก็เป็นอย่างที่ว่าอาจารย์กรุณาพูดจริงๆ

หนังสือของอาจารย์ ตาบ่อเล่าถึงอาจารย์จึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตช่วงวัยรุ่นของผม และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผมสนใจด้านอินเดียจนถึงทุกวันนี้

ราวปี 2548-2549 ผมไปเรียนภาษาฮินดีซึ่งเป็นโครงการสำหรับบุคคลภายนอกที่คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ช่วงนั้นเพื่อนที่เรียนหลายคนไปกราบอาจารย์กรุณากันที่บ้าน เพื่อแสดงความเคารพต่อบูรพาจารย์ทางภาษาฮินดี แต่ผมไม่ได้ไปกับเขาด้วยเพราะมีกิจธุระ

ครั้นพอถึงปี 2551 ผมเริ่มเข้าทำงานในภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มสอนวิชาศาสนาฮินดูเป็นวิชาแรก จึงได้เปิดผนึกหยิบหนังสือของอาจารย์กรุณามาอ่าน แล้วระลึกถึงท่านขึ้นมา ประกอบกับช่วงนั้นได้ข่าวว่าอาจารย์กรุณาเริ่มป่วยมากขึ้นจากโรคพาร์กินสัน ผมจึงเขียนจดหมายไปหาท่าน แล้วว่าจะจะรีบหาโอกาสไปเยี่ยมคารวะ

ในจดหมายนั้นผมเล่าว่าได้รับความรู้จากหนังสือของอาจารย์ รวมทั้งอาจารย์ของผมก็เคารพอาจารย์อย่างสูง จึงเขียนจดหมายมาแสดงความคารวะ

ไม่งานก็มีไปสการัดตอบขอบคุณมา เข้าใจว่าเวลานั้นอาจารย์เขียนหนังสือไม่ได้แล้วจึงให้พี่อังคณาบุตรสาวของท่านเขียนให้แทน และท่านได้ฉายาเขียนไปให้พี่อังกะกับแม่ท่านสลับสับเปลี่ยน

๗

และผมก็เคารพนับถืออาจารย์กรุณาแม่ไม่เคยได้พบท่านเลย

อีกทั้งครูของผมคืออาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์ ก็เคารพอาจารย์กรุณาเป็นอย่างสูง

ที่จริงอาจารย์กรุณา กุศลาลัย เป็นใคร มีความสำคัญแค่ไหน หลายท่านคงทราบได้อยู่ ผมคงไม่ต้องบอกในที่นี้ นอกจากผลงานหนังสือซึ่งช่วยให้เราเข้าใจอินเดียทั้งโบราณและร่วมสมัยได้อย่างดีนั้น ท่านยังเป็นครูสอนภาษาฮินดีคนแรกของไทยอีกด้วย

ผมจึงอยากรำลึกถึงท่านอาจารย์ด้วยประการอันเล็กๆ น้อยๆ ของตัวเอง รวมทั้งสิ่งซึ่งผมได้รับฟังจากผู้ที่ได้พบอาจารย์กรุณาและสิ่งที่ผมรู้สึก ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นอาจริยบูชาในโอกาสอันพิเศษนี้

ท่านอาจารย์กรุณามีชีวิตที่ทรหดอดทนอย่างเหลือเชื่อ โลดโผนและผ่านอะไรมาอย่างชนิดที่ใครก็ยากจะประสบพบเจอ แม้ท่านจะไม่ได้บารัณหาที่จะมีชีวิตแบบนั้น ดังชื่อหนังสืออัตชีวประวัติ “ชีวิตที่เลือกไม่ได้” ก็บ่งบอกอยู่แต่เอาเข้าจริง ผมคิดว่าอาจารย์ได้เลือกความดี ความงามและความจริงซึ่งทำให้ท่านกลายเป็นอาจารย์ “กรุณา” ดังเช่นที่ทุกคนรู้จัก

ผมอยากแนะนำให้ท่านหนังสือเล่มนี้กันครับ แม้อาจารย์จะออกตัวว่าที่เขียนอัตชีวประวัติก็แค่ต้องการเล่าให้ลูกฟังเท่านั้น

แต่เชื่อว่าท่านอ่านมันจะได้รับประโยชน์ และเห็นเป็นชีวิตอันน่าอัศจรรย์อย่างแน่แท้

อาจารย์ไปเรียนถึงอินเดียก็ด้วยความลำบากแร้นแค้นในชีวิต ใช้ชีวิตอยู่ในอินเดียถึงสิบเอ็ดปี ถูกจับเป็นเชลยในช่วงสงครามโลก กลับมาไทยก็แคว้งคว้างเพราะไร้ที่ไป

ความรู้ที่มีทำให้อาจารย์เลี้ยงตัวได้ จนพบรักกับอาจารย์เรื่องอุไร ซึ่งทั้งคู่ได้กลายเป็น “ครึ่งหนึ่งของกันและกัน” อาจารย์มักเรียกรายตามชนบวรนครอินเดียที่เรียกหญิงคนรักว่า “อรธางคินี” (ครึ่งหนึ่งของตัว) และ

ผลงานของอาจารย์ก็มีหลายเล่มที่ใช้ชื่อผู้แปลร่วมกัน “กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาลัย”

อาจารย์เป็นสะพานที่นำเอาความรู้ด้านอินเดีย “ภารตวิทยา” มาสู่สังคมไทยโดยกว้างขวาง เพราะเดิมแม้ภารตวิทยายังมีผู้สนใจอยู่ก่อนแล้ว เริ่มมาจากความสนพระทัยส่วนพระองค์ของรัชกาลที่หก แต่ก็จำกัดในแวดวงของชนชั้นสูงและมักเป็นไปในทางวรรณคดีหรือเทวตำนาน อันเป็นเรื่องที่คนชั้นสูงสนใจ

งานของอาจารย์กรุณาต่างออกไป ดังมีผู้เสนอมาแล้วว่าจริงอาจารย์กรุณาเลือกเฟ้นงานที่แปลหรือเขียน เหมือนอาจารย์มี “सार” หรือรหัสที่อยากจะเสนอต่อสังคมไทยโดยรวม

สิ่งที่อาจารย์เลือกเฟ้นไม่ได้มีเฉพาะความรู้ที่แห้งแล้งเป็นเพียงข้อมูลวิชาการ แต่มาพร้อมกลีรณสัทนาการเมืองซึ่งอินเดียได้ประสบพบเจอมาแล้วในช่วงเรียกร้องเอกราช

งานของอาจารย์จึงมีนัยของอุดมการณ์ทางการเมืองแฝงอยู่ด้วยเสมอ มีความรักชาติ ความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ สันติวิธี สังคม ฯลฯ

อาจารย์พาคนอย่างมหาตมาคานธี, บัณฑิต เนห์รู, รพินทรนาถ ฐากูร มาให้คนไทยรู้จัก ไม่ใช่พระเจ้าจักรมาทิตยหรือมหาอุษีองค์ไหน แม้คนทั่วไปอาจไม่ได้คิดถึงอาจารย์ในแง่การเมืองสักเท่าใด เพราะบุคลิกที่สงบเย็นและเรียบง่ายของอาจารย์

หนังสือ “ภารตวิทยา” ที่อาจารย์เรียบเรียง และ “พบถิ่นอินเดีย” ของเยาวทรล เนห์รู ได้กลายเป็นหนังสือพื้นฐานของการศึกษาหาความรู้ทางวัฒนธรรมของอินเดีย “คิตาญชลิ” กวีนิพนธ์ของพินทรนาถ ฐากูร และ “อัตชีวประวัติของมหาตมาคานธี” ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจแก่นักศึกษา ผู้ไม่หาความจริงและชีวิตที่มีความหมาย

ยังไม่นับผลงานอื่นๆ อีกมากมายซึ่งต่าง

ออกไปจากการศึกษาทางภารตวิทยาในยุคก่อนหน้า

อาจารย์เคยไปเป็นตัวแทนเชื่อมสัมพันธ์กับรัฐบาลจีน แต่เมื่อไทยเปลี่ยนนโยบายมาโปรอเมริกัน อาจารย์กลับกลายเป็นนักโทษการเมืองในประเทศตัวเอง ทั้งที่ทำงานให้ชาติบ้านเมืองมาเนิ่นนาน

อาจารย์ใช้ช่วงเวลาที่ติดคุกการเมือง แปล “พบถิ่นอินเดีย” ของท่านเยาวทรล เนห์รู ที่นำอัศจรรย์คือ เนห์รูก็เขียนเรื่องนี้ในคุกการเมืองเช่นเดียวกัน และในหนังสือนี้ เนห์รูก็กล่าวถึงอาจารย์กรุณาในสมัยที่ยังเป็นนักศึกษาและได้เขียนจดหมายถึงตนเองไว้ด้วย

ผมเข้าเรียนมหาวิทยาลัยในช่วงที่ยังหลงเหลือคนร้องเพลง “คิตาญชลิ” คุยกันเรื่อง “สันติวิธีแบบคานธี” สนใจจะไปเรียน “คานตินิกัตตัน” มีกลิ่นอายแบบนั้นเหลืออยู่บ้าง

ที่สำคัญคือได้เรียนหนังสือกับคนที่จบจากอินเดียและใช้ชีวิตฆราวาสแบบเข้มข้นที่อินเดีย เช่นเดียวกับอาจารย์กรุณา คือ อาจารย์ประมวล เพ็งจันทร์

อาจารย์ประมวลเล่าให้ผมฟังว่า ท่านไปเรียนที่อินเดียก็เพราะได้อ่านเรื่องราวของอาจารย์กรุณา ก่อนไปอินเดียในสมัยที่ยังเป็นพระภิกษุก็ได้ไปพบอาจารย์กรุณาที่บ้านของท่านก่อนด้วย

ครั้งกลับมาเมืองไทยภายหลังอยู่ในอินเดียถึงสิบเอ็ดปีเช่นเดียวกับอาจารย์กรุณา ก็ได้ไปพบอาจารย์ที่บ้านเป็นที่แรก

ก่อนที่จะลากลับ อาจารย์กรุณาได้หยิบซองใส่เงินส่งให้พร้อมกับบอกว่า คุณรีบไปเถอะ ผมรู้ดี เพราะตอนผมกลับจากอินเดีย ผมไม่มีเงินเลยและลำบากมาก

อาจารย์ประมวลรับซองเงินมาแล้วเดิน

ที่เรียนหลายคนไปกราบอาจารย์กรุณากันที่บ้าน เพื่อแสดงความเคารพต่อบูรพาจารย์ทางภาษาฮินดี แต่ผมไม่ได้ไปกับเขาด้วยเพราะมีกิจธุระ

ครั้นพอถึงปี 2551 ผมเริ่มเข้าทำงานในภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เริ่มสอนวิชาศาสนาฮินดูเป็นวิชาแรก จึงได้ปิดฝุ่นหยิบหนังสือของอาจารย์กรุณาอ่าน แล้วระลึกถึงท่านขึ้นมา ประกอบกับช่วงนั้นได้ข่าวว่าอาจารย์กรุณาเริ่มป่วยมากขึ้นจากโรคพาร์กินสัน ผมจึงเขียนจดหมายไปหาท่าน แล้วจะว่าจะรีบหาโอกาสไปเยี่ยมคารวะ

ในจดหมายนั้นผมเล่าว่าได้รับความรู้จากหนังสือของอาจารย์ รวมทั้งอาจารย์ของผมก็เคารพอาจารย์อย่างสูง จึงเขียนจดหมายมาแสดงความคารวะ

ไม่นานก็มีโปสการ์ดตอบขอบคุณมา เข้าใจว่าเวลานั้นอาจารย์เขียนหนังสือไม่ได้แล้วจึงให้อังคิกานุตรสาวของท่านเขียนให้แทน และท่านได้ลงลายเซ็นไว้พร้อมกับแนบหนังสือเล็กๆ มาให้ผม จากนั้นไม่นานอาจารย์ก็เสียชีวิต จึงไม่ได้มีโอกาสพบกับอาจารย์เลย

นี่เป็นเรื่องที่น่าเสียดายเรื่องหนึ่งในชีวิตของผม

โปสการ์ดอันนั้นผมเก็บไว้ด้วยความเคารพ เป็นของขวัญของครูบาอาจารย์ที่ทั้งเป็นสิริมงคลและเป็นกำลังใจ

จดหมายและโปสการ์ดที่ได้รับ ปาจารย์สาร ได้มีแก่ใจนำไปตีพิมพ์รวมไว้กับบทความผมในโอกาสพิเศษเพื่อระลึกถึงอาจารย์กรุณาด้วย

ผมคิดว่าที่อาจารย์กรุณาและอาจารย์เรื่องอุไรเป็นที่เคารพรักอย่างสูง คงมิใช่เพียงแค่การงานที่ท่านได้ทำไว้เท่านั้น แต่เพราะชีวิตของท่าน และที่สำคัญคือสิ่งที่ท่านได้ปฏิบัติต่อผู้อื่น

ถ้ามีโอกาสสองหาหนังสือ “ชีวิตที่เลือกไม่ได้” มาอ่านเถิดครับ

แล้วจะเข้าใจว่า เหตุใดจึงมีผู้ชานนามท่านเป็น

“มณีนมูหะ” ●